

Уркевич Віталій Юрійович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ НОРМ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ЩОДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Провідне місце в забезпеченні продовольчої безпеки України належить сільськогосподарським підприємствам, тобто юридичним особам, які займаються вирощуванням сільськогосподарської продукцією, її переробкою та

реалізацією й отримують основний дохід саме від здійснення такої діяльності. Аграрне законодавство України встановлює правила участі названих осіб у сільськогосподарській діяльності, щоправда у багатьох випадках робить це недосконало. Зважаючи на те, що реалізацією норм права є здійснення відповідними суб'єктами приписів правових норм у практичній діяльності у формі їх використання, виконання, дотримання чи застосування, зупинимося на питаннях реалізації окремих норм аграрного права України щодо сільськогосподарських підприємств.

Важливе місце серед сільськогосподарських підприємств належить сільськогосподарським кооперативам, правовий статус яких визначено Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» в редакції від 20 листопада 2012 р. Відразу зауважимо, що у ст. 1 названого Закону наведено дефініції понять «сільськогосподарський кооператив» і «сільськогосподарський виробничий кооператив», у яких міститься вказівка на те, що члени таких кооперативів обов'язково повинні належати до числа виробників сільськогосподарської продукції. Наведений імперативний припис не можна вважати достатньо обґрунтованим, оскільки в разі наявності у відповідної особи статусу виробника сільськогосподарської продукції загалом зникає сенс його об'єднання з іншими особами в сільськогосподарський кооператив для провадження спільної виробничої діяльності. А звідси закономірно виникає й таке запитання: чому членами названого кооперативу не можуть бути інші особи?

Прикладом неможливості реалізації правових норм розглядуваного Закону щодо сільськогосподарських кооперативів також є приписи цього нормативно-правового акту щодо регламентування земельних відносин. Так, у ст. 14 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» вказано, що право власності на землю може набуватися сільськогосподарським виробничим кооперативом шляхом внесення до пайового фонду земельних ділянок його членами, а також придбання таких ділянок за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими правочинами. Зважаючи на те, що у разі внесення до пайового фонду кооперативу земельних ділянок його членами відбувається їх відчуження на користь кооперативу, то реалізація такої норми у даний час виглядає проблематичною. Адже у п. 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України зараз встановлено заборону на обіг земель сільськогосподарського призначення, зокрема, на їх відчуження.

Правову норму, що трудно виконати, містить й ст. 16 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» згідно якої у разі виходу, виключення з кооперативу або ліквідації кооперативу фізична чи юридична особа, яка внесла свій майновий пай у кооператив земельною ділянкою, отримує такий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості). Проте жодних приписів в аграрному законодавстві, які б гарантували дотримання цього права, немає. Адже сільськогосподарський кооператив, як власник відповідної земельної ділянки, може реалізувати свою правомочність розпорядження останньою, та й загалом може скластися ситуація, коли у такої юридичної особи зовсім не буде земельної ділянки, яку слід передати в натурі (на місцевості) члену кооперативу, що припиняє членство в останньому.

Подібні питання виникають й при реалізації приписів Закону України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2013 р. щодо функціонування таких господарств. Так, у ст. 1 названого Закону закріплено, що фермерське господарство підлягає державній реєстрації як юридична особа або фізична особа-підприємець. Якщо перше положення заперечень не викликає, то яким чином реалізувати друге – не зрозуміло. Адже Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 26 листопада 2015 р. жодних особливостей державної реєстрації фізичних осіб-підприємців як фермерських господарств не визначає.

Аналогічно й не закріплює останній нормативно-правовий акт і специфіки державної реєстрації фермерських господарств, що мають статус юридичної особи. Зважаючи на це фактично не можна виконати припис ст. 8 Закону України «Про фермерське господарство» щодо того, що таке господарство підлягає державній реєстрації за умови набуття громадянином України або кількома громадянами України, які виявили бажання створити фермерське господарство, права власності або користування земельною ділянкою. У чинному законодавстві України порядок перевірки дотримання наявності такої передумови державної реєстрації фермерського господарства, як набуття права власності або користування відповідною земельною ділянкою, не визначений.

Виникають й питання щодо можливості практичної реалізації норм аграрного права щодо функціонування фермерських господарств без статусу юридичної особи. Так, у ст. 8¹ Закону України «Про фермерське господарство» встановлено, що сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується фізичною особою-підприємцем самостійно або спільно з членами її сім'ї на підставі договору про створення сімейного фермерського господарства. Вважаємо такий припис певною мірою нелогічним, оскільки якщо розглядуване господарство організовується виключно фізичною особою-підприємцем самостійно, то за яких умов воно може розглядатися як сімейне?

Також у Законі України «Про фермерське господарство» визначено, що сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи функціонує на підставі договору про його створення, серед умов якого, зокрема, названо й трудові відносини членів такого господарства. Очевидно, що реалізувати такий законодавчий припис навряд чи вдасться, адже між членами фермерського господарства (фізичними особами) трудові відносини не виникають, як не складаються вони між названими особами й таким господарством (через відсутність в останнього прав юридичної особи), а також між цими членами й фізичною особою-підприємцем, що здійснює фермерське господарювання. Іншими словами, названим договором не можна регламентувати трудові відносини у сімейних фермерських господарствах без статусу юридичної особи через відсутність таких відносин.

Наостанок зазначимо, що незважаючи на приписи ст. 9 Закону України «Про фермерське господарство», згідно яких фермерським господарствам зі статусом сімейних надається додаткова державна підтримка у порядку, передбаченому Законом України «Про державну підтримку сільського господарства

України», останнім нормативно-правовим актом жодних преференцій для названих суб'єктів не передбачено.

Наведене дозволяє підсумувати, що в законодавстві України бракує правових механізмів для реалізації наведених норм аграрного права щодо розглянутих видів сільськогосподарських підприємств. Така ситуація не сприяє належному функціонуванню названих суб'єктів та може бути виправлена шляхом вдосконалення відповідних приписів аграрного законодавства України.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий Юридичний інститут

Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України

**Збірник матеріалів Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

*з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

(м. Івано-Франківськ, 8–10 вересня 2017 р.)

Івано-Франківськ
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»
2017

Відповідальні редактори: проф. **Н. Р. Кобецька**,
доц. **Н. О. Багай**,
доц. **Г. В. Мороз**

Р31 Реалізація норм екологічного, земельного та аграрного права в умовах реформування правової системи України : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, 8–10 вересня 2017 р.) / відп. ред.: Н. Р. Кобецька, Н. О. Багай, Г. В. Мороз. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2017. – 188 с.
ISBN 978-966-640-440-7

Збірник матеріалів містить тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Для науковців-правників, викладачів, аспірантів, студентів вищих юридичних закладів, юристів-практиків, фахівців у сфері аграрного, екологічного та земельного права.

УДК 349.41/.42/.6 (477)

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Балюк Г. І. Еколого-правова політика Української держави – основа ефективної реалізації норм екологічного законодавства	7
Бобкова А. Г. Правові умови розвитку екологічного підприємництва	9
Гетьман А. П. Систематизація екологічного законодавства в сучасних умовах	11
Кірін Р. С. Проблеми реалізації норм земельного та аграрного права при користуванні надрами	14
Кобецька Н. Р. Співвідношення анулювання спеціального дозволу на користування надрами та припинення права надрокористування	17
Комарницький В. М., Єрофєєв М. І. Екологічне страхування: правові питання	20
Костицький В. В. Екологічна сутність сучасної соціальної правової держави	22
Краснова М. В. Держава в механізмі реалізації екологічного права та законодавства	26
Малишева Н. Р. Умови ефективності реалізації норм екологічного права в умовах його реформування	29
Соколова А. К. Загальні проблеми права приватної власності на природні ресурси і комплекси ...	33
Бевз О. В. Правові засади охорони пралісів Карпат як об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за законодавством України	35
Васянович О. А. Антропогенний фактор як важливий елемент екологічного права	38
Ващишин М. Я. Міжнародно-правові аспекти охорони біорізноманіття у межах басейну річки Дністер	40
Грицан О. А. Міжнародне право навколишнього середовища та охорона довкілля під час збройних конфліктів	43
Данилюк Л. Р. Еколого-правові аспекти будівництва ГАЕС на Дністрі	46
Дейнега М. А. Історичні аспекти становлення і розвитку природоресурсного права	48
Демчук Т. І. Доступ до екологічної інформації за законодавством Німеччини	50
Євстігнєєв А. С. Етапи процедури оцінки впливу на довкілля за законодавством України	53

Заверюха М. М.	
До питання адміністративної відповідальності у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів	55
Карпінська Н. В.	
Інтеграція екологічної політики України в контексті вимог Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	58
Ковальчук Т. Г.	
Проблеми реалізації принципів та норм земельного та екологічного права у сфері охорони земель від забруднення побутовими відходами	60
Кузнєцова С. В.	
Про деякі практичні аспекти законотворення у сфері екології	63
Мороз Г. В.	
Урахування державних, громадських та приватних інтересів при проведенні оцінки впливу на довкілля	66
Позняк Е. В.	
Еколого-правова культура: законодавчі підходи до формування міжгалузевого інституту екологічного права України	68
Радишевська З. М.	
Особливості збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку	72
Романко С. М.	
Кліматичні стратегії міст як правовий інструмент пом'якшення та адаптації до змін клімату	75
Слепченко А. А.	
Суб'єктний склад правовідносин з оцінки впливу на довкілля: питання освіти	78
Струтинська-Струк Л. В.	
Правова охорона пралісів в Україні як складова збереження біорізноманіття	81
Туліна Е. Є.	
Правове забезпечення використання рослинного світу для випасання худоби та інших потреб тваринництва	84
Чумаченко І. Є.	
Окремі аспекти реалізації права власності на водні об'єкти	87
Шомпол О. А.	
Держава як суб'єкт екологічних правовідносин: актуальність проблеми	90
Яремак З. В.	
Адміністративний порядок врегулювання еколого-правового конфлікту	92

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ЗЕМЕЛЬНОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Вівчаренко О. А.	
Моніторинг земель як складова державної програми моніторингу довкілля	95
Гафурова О. В.	
Проблеми реалізації норм Закону України «Про сільськогосподарський перепис»	97
Духневич А.В.	
Удосконалення та гармонізація норм національного законодавства щодо показників безпеки харчових продуктів із міжнародними стандартами СОТ та ЄС	100
Єрмоленко В.М.	
Щодо заборони відчуження земель сільськогосподарського призначення	102

Каракаш І.І.	
Особливості застосування дисциплінарної та матеріальної відповідальності за правопорушення земельного законодавства	105
Коваленко Т.О.	
Міжгалузева аналогія у процесі реалізації земельно-правових норм: pro et contra	108
Костяшкін І.О.	
Окремі аспекти реалізації права власності на землю Українського народу.....	111
Кулинич П.Ф.	
Конституція України: проблеми модернізації у контексті аграрної і земельної реформ та децентралізації влади	115
Носік В.В.	
Деякі проблеми реалізації земельного законодавства у сфері використання земель сільськогосподарського призначення в Україні	118
Сидор В.Д.	
Новації в порядку зміни меж районів і міст в світлі реформи децентралізації	120
Уркевич В.Ю.	
Про реалізацію норм аграрного права України щодо сільськогосподарських підприємств	122
Харитонова Т.Є.	
Особливості вчинення нотаріальних дій із земельними ділянками під час дії мораторію	125
Шульга М.В.	
Завершення сучасної земельної реформи та виклики, які постають перед земельно-правовою наукою	127
Багай Н.О.	
Проблеми реалізації концепцій та програм розвитку села	130
Бусуйок Д.В.	
До питання про сучасну систему органів спеціальної компетенції щодо державного контролю у сфері використання й охорони земель	132
Гавриш Н.С.	
Еколого-правова та еколого-соціальна функції ґрунтів	135
Гоштинар С.Л.	
Види функцій юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства	138
Григор'єва Х.А.	
Суб'єкти отримання часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки: аналіз законодавчих новел	140
Золотарьова Д.М.	
До питання про юридичну природу права користування землями для проведення розвідувальних робіт	143
Ігнатенко І.В.	
Правові засади моніторингу земель у межах населених пунктів	145
Караханян К.М.	
Історичні аспекти становлення та розвитку законодавства в сфері конкурентної приватизації земельних ділянок з об'єктами нерухомості	147

Кохан Н.В.	
Правозастосування при врегулюванні трудових відносин у сільськогосподарських підприємствах	148
Курман Т.В.	
До питання про систему заходів забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва	153
Лісова Т.В.	
Особливості відновлення земель в сучасних умовах правового регулювання	155
Мироненко І.В.	
Особливості правової природи положень про добросусідство та земельних сервітутів	157
Петлюк Ю.С.	
Особливості правового режиму земель водних об'єктів у зарубіжних країнах ...	160
Попова А.О.	
Рециклінг як перспективний напрямок охорони земель від забруднення небезпечними речовинами: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії	162
Степська О.В.	
Щодо скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення	165
Стусяк В.М.	
Обмеження і обтяження прав на землю та природоресурсні сервітути: співвідношення понять	167
Федорович В.І.	
Припинення права приватної власності на земельну ділянку шляхом добровільної відмови від нього	170
Федчишин Д.В.	
Деякі особливості охорони та захисту прав на землю при їх здійсненні	172
Хомінець С.В.	
Правові питання забруднення, засмічення та псування земель	175
Шарапова С.В.	
Інформаційне забезпечення в галузі використання та охорони земель	177
Щестюк О.М.	
Правове регулювання землеустрою у Великобританії	180
Юрченко Е. С.	
Особливості реалізації права сільськогосподарського землекористування у прикордонній смузі України	183